

сприяє формуванню в учнів навичок самоосвіти, дає змогу їм вибудувати власну освітню траєкторію.

Література

1. Васильсва Д. Змішане навчання на уроках математики. *Математика в рідній школі*, 2019. № 1. С. 59–63. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/714294/1/GIOS.pdf>.
2. Даниско О. Використання інноваційного потенціалу моделі «перевернутий клас» у процесі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в умовах змішаного навчання. *Ukrainian professionelle ducation*. 2018. Вип. 3. С. 85–94. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/upo_2018_3_14.
3. Змішане навчання: сутність та переваги у сучасному світі. URL : <http://blog.ed-era.com/blended-learning-sut-pierievaghi-ta-uspishni-prikladi/>
4. Кучерук О. А. Методи навчання в системі понять сучасної лінгводидактики. *Українська мова і література в школі*. 2013. № 3. URL : http://eprints.zu.edu.ua/10098/1/%D0%A1_6_doc.pdf.
5. Моделі змішаного навчання: особливості, поради, успішні приклади. URL : <http://blog.ed-era.com/modieli-zmishanogho-navchannia-osoblivosti-poradi-uspishni-prikladi/>
6. Ягунов В. В. Педагогіка: Навч. посібник. К. : Либідь, 2002. 560 с. URL : https://eduknigi.com/ped_view.php?id=23.

Пушко Віра Федорівна,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри філологічних дисциплін ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», м. Старобільськ
pushko333@gmail.com

ЖАНРОВО-СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ ЕМІГРАЦІЙНОЇ ПРОЗИ ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА

Нині українська еміграційна проза є однією з тих гілок сучасної дитячої літератури, яка виконує спільну місію та специфічні завдання. М. Жулинський, осмислюючи інтелектуальний доробок українських емігрантів, зауважив, що «рідко яка еміграція змогла відродити на чужій землі нову гілку літературного процесу, живе відгалуження національної культури; українській це вдалося. Завдяки існуючим традиціям літературної творчості таких дитячих письменників, як Віра Вовк, Леонід Полтава, Марійка Підгірянкa, Емма Андiєвська та ін.» [4].

М. Варданян зазначає, що плідно розвивали дитячу літературу в діаспорі насамперед Об'єднання «Українські працівники літератури для дітей і молоді ім. Л. Глібова», яке з 1954 р. функціонує в Торонто, та Об'єднання українських письменників «Слово» (1954 – 1997). До складу останнього входили Іван Багряний, І. Боднарчук, Леонід Полтава, а також письменники «Празької школи» Н. Лівіцька-Холодна, О. Лятуринська, «Нью-Йоркської групи» Е. Андiєвська, В. Вовк та ін., які писали твори як для дорослих, так і для дітей. Творення «дорослими» письменниками літератури для дітей та юнацтва, звісно, піднесло її на новий вищий рівень, збагатило дитячу літературу жанрово-тематично, наприклад казки-притчі Е. Андiєвської, історичні легенди Ольги

Мак, поезії О. Лятуринської, біографічна повість Н. Лівницької-Холодної [2]. У контексті їхньої літературної творчості, на нашу думку, особливе місце належить прозі, завдяки якій розкрився широкий зміст думок і почуттів. Різноманітність тематики, жанрів, жанрових різновидів, метажанрів, модифікацій, стильових напрямів еміграційної прози потребує сьгодні теоретичного аналізу, осмислення й узагальнень.

Мета даної розвідки – окреслити основні жанрово-тематичні різновиди еміграційної літератури для дітей та визначити її стильові домінанти. Актуальність наукового дослідження очевидна з огляду на введення багатьох текстів письменників української діаспори до шкільної програми: для текстуального вивчення на уроках літературного читання та позакласного читання в освітньому просторі нової української школи.

Проблема дослідження еміграційної прози для дітей та юнацтва перебувала в полі зору таких літературознавців, як О. Астаф'єв, Г. Грабович, М. Варданян, М. Лівницький, Ю. Ковалів, Р. Мовчан, С. Павличко, Ю. Шерех та інші.

Розглянемо узагальнене визначення еміграційної літератури (літератури діаспори). Ю. Ковалів розуміє її як творчість письменників, які з політичних, економічних, релігійних причин виїхали на чужину на постійне або тривале проживання [2, с. 330]. Нині дослідники не дійшли згоди щодо дефініції, пов'язаної з цим літературним явищем. Л. Скорина виокремлює три назви: література української еміграції, творчість української діаспори та література українського зарубіжжя [4, с. 7], осмислення яких потребує окремого дослідження.

М. Варданян наголошує на тому, що «специфіка української дитячої літератури в діаспорі зумовлена вимогою нової концепції адресата, адже орієнтувалася на нову аудиторію читачів. Тогочасна дитина еміграції зростала у подвійному лабіринті: дві мови, дві культури, що увібрали одна одну, десь поєднуючись, а десь роз'єднуючись. Тож література потребувала нових інших героїв, інших підходів до відтворення дійсності, іншого діалогу дорослого з дитиною. Головні акценти в українській дитячій літературі діаспори: високий рівень національної свідомості, релігійно-християнський дискурс, естетично-виховні домінанти у творах, жанрово-стильова різноманітність. У еміграційній літературі для дітей розвивалися усі роди – епос, лірика, драма, ліро-епос» [2].

Леонід Рудницький у статті «Література з місією. Спроба огляду української еміграційної прози» виділяє чотири тематичні групи еміграційної прози. До першої групи віднесено твори, метою яких є збереження свого «Я», своєї української ідентичності та намагання затримати при житті літературні традиції України. Ця група включає автобіографічні повісті, мемуари й інші споріднені жанри. Друга група безпосередньо зв'язана з першою: до неї входять твори, в яких висвітлюються теми, раніше заборонені в Україні. До третьої групи зараховано твори письменників, що намагалися охопити своє нове довкілля та визначити деякі моменти з українського життя в діаспорі. Остання, четверта група – це письменники, творчість яких віддзеркалює модерним, а то й авангардним способом, проблеми сучасної людини [5, с. 42].

Основними жанрово-тематичними різновидами еміграційної прози для дітей та юнацтва є казкові, фантастичні, історичні, біографічні, реалістичні твори. У межах одного жанрово-тематичного різновиду прози цілком закономірно простежуються спільні для усіх творів риси й одночасно виокремлюється тип творчості та ідіостиль конкретного митця. Це й формує стиль еміграційної прози для дітей. Стиль, як відомо, виявляється «як на рівні окремого твору, так і на рівні творчості митця й цілих течій та напрямів» [4].

«Князем дитячої літератури» називають Р. Завадовича. У його доробку 45 книжок. Він писав вірші, казки, оповідання, поеми, сценки та комікси. Вагоме місце у творчості письменника займають віршовані казки та оповідання. Серед них – «Пригоди гномика Ромтомтомика» та «Тодірів літачок», в яких автор утверджує родинні цінності, що робить його твори актуальними в наш час.

До жанру віршованої казки зверталися Леонід Полтава («Котячий хор», «Живі забавки»), Іван Багряний («Казка про лелек та Павлика-мандрівника», «Телефон»). Поширеними були казки на патріотичну тематику. Такою є «Казка про Чародія-лиходія, Івасика-козачка Чорне море» Леоніда Полтави, де автор сповідує національну ідею про українську незалежність, а також ідею єдності нації. У творі Івана Багряного «Казка про лелек та Павлика мандрівника» розкривається важлива тема шанобливого ставлення до рідного краю. Головний герой Павлик усвідомлює найголовнішу істину про рідну Батьківщину, про що йдеться при поверненні до України й зустрічі з близькими. На патріотичні, історичні та морально-етичні теми писали прозові казки та казки-притчі К. Перелісна («Три правди»), І. Савицька (кн. «Де найкраще місце на світі»), Л. Храплива-Щур (окремі твори з книги «Вітер з України»), Е. Андієвська («Говорюща риба», «Казка про Яя» та ін.).

Поширеним є жанр повісті, у якому написані твори Л. Храпливої-Щур («Отаман Воля»), В. Радзиковича (історично-пригодницька повість «Ніч проминула»), Л. Бризгун-Шанти (біографічна повість «Гелен Келлер»), Леоніда Полтави (пригодницька повість «Подорожі і пригоди Миклухи-Макляя», «Чи зійде завтра сонце»), О. Кобець (автобіографічна повість «Записки полоненого») та ін.

Поезію для дітей та юнацтва розвивали Леонід Полтава, О. Лятуринська, К. Перелісна, Г. Черінь та ін. Тематика еміграційної поезії для дітей не обмежувалася описом пір року, дитячих розваг, школи чи дитячого садка. Найбільш значними були тексти на патріотичні, історичні та релігійні теми, які виховували глибоко патріотичну й віруючу особистість, котра любить свою далеку Батьківщину, молиться за її світле майбутнє.

Часто в еміграційній літературі зустрічається релігійно-християнська тематика, яка представлена у жанрах біблійної легенди, притч, поезії. У цих жанрах працювали Л. Бризгун-Шанта (збірка різдвяних, великодніх та весняних оповідань «Золотий горішок»), Р. Завадович («У церкві», «Ісусова сльоза»), В. Вовк («Легенди»), Л. Храплива-Щур («На весь божий рік», «Писанка українським дітям», п'єса «Антипові пригоди»), І. Савицька (пісня «Молитва українських дітей»), Леонід Полтава (пісня «Охрестилась Україна» – приклад поєднання релігії і патріотизму) та багато інших.

Найбільш поширеною є група творів, присвячених Різду, Великодню, Покрові, Св. Миколаю. У такий спосіб письменники-емігранти прагнули висвітлити увесь шлях українців як нації до власної незалежності та державності. У своїх творах письменники міркували над питаннями про причини втрати Україною незалежності, трагічні помилки, яких припускалися люди в той час.

Таким чином, жанрова система еміграційної прози для дітей та юнацтва досить різноманітна, хоча переважно сконцентрована в рамках традиційних тематичних парадигм. Це історична та біографічна, фантастична, пригодницька, детективна, реалістична проза та літературна казка. Проте особливістю є модифікація жанрів, творення метажанрів, а окремі автори є навіть новаторами у жанротворенні.

Системний підхід до визначення стильових домінант у жанрово-тематичних різновидах еміграційної прози для дітей (проблематика, образна система та засоби її творення, фабула та сюжет, конструювання часопростору тощо) та з'ясування основних стильових тенденцій (течій): реалістичної, романтичної, казково-міфологічної, філософсько-метафоричної, іронічно-ліричної – може сприяти розширенню подальших наукових студій української діаспорної літератури для дітей та юнацтва.

Література

1. Варданян М. В. Свій – Чужий в українській діаспорній літературі для дітей та юнацтва: національна концептосфера, імагологічні моделі : монографія. Кривий Ріг : Видавництво «Діонат», 2018. 406 с. **2. Літературознавчий словник-довідник / Літературознавча енциклопедія :** у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. К. : ВЦ «Академія», 2007. **3. Наливайко Д. С.** Стиль напряму й індивідуальні стилі в реалістичній літературі XIX століття. *Індивідуальні стилі українських письменників кінця XIX – початку XX ст. : зб. наук. праць.* К. : Наук. думка, 1987. С. 3–43. **4. Овсій І.** Українська діаспора. *Всесвіт.* 1996. № 1. С. 168–172. **5. Рудницький Л.** Література з місією. Спроба огляду української еміграційної прози. *Слово і час.* 1992. №2. С. 41–45.

Слижук Олеся Алімівна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української літератури
Запорізького національного університету, м. Запоріжжя.
olesja_2014@ukr.net

УКРАЇНЬСКА ПРИГОДНИЦЬКА ПРОЗА ДЛЯ ЮНИХ ЧИТАЧІВ : ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ, ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙНЯТТЯ ШКОЛЯРАМИ

Пригодницька література, так само як і фантастична, довгий час перебувала на «маргінесах» літературознавчої теорії, тому, як вважає один з перших її дослідників А. Вуліс: «У термінологічному плані пригодницька література отримує визнання значно пізніше, ніж виникає. Дореволюційні довідкові видання цього поняття не називають, а, отже, не визначають»[1, с. 15]. Цієї ж